

Macrolepidoptera in 1949

door

T. H. VAN WISSELINGH

Het jaar 1949 is tengevolge van de sterk van het normale afwijkende weersomstandigheden ook voor de vangst van Lepidoptera zeer bijzonder geweest.

Op een zeer zachte winter volgde een vrij warme maand Maart, tengevolge waarvan vele voorjaarssoorten reeds vroeg verschenen. Opvallend was, dat enige gewone overwinterende soorten als *Conistra vaccinii* L. en *Eupsilia transversa* Hufn. (*satellitica* L.), die in het najaar van 1948 te Aerdenhout nauwelijks op stroop werden waargenomen, in het voorjaar van 1949 in aantal werden aangetroffen. De lichtvangst leverde in deze periode weinig op. Slechts de vangst van *Orthosia miniosa* F. op 5 April, een soort, welke ik in de duinstreek nog nimmer aantrof, en een zeer vroeg exemplaar van *Pterostoma palpina* L. op 3 April, d.i. 24 dagen eerder dan de vroegste door LEMPKE vermelde datum, verdienen vermelding.

Voorts viel nog op, dat *Archiearis parthenias* L., die in 1948 in de duinen in groten getale voorkwam, in 1949 door mij in het geheel niet werd aangetroffen.

Na begin April trad een zeer koude en droge periode in, welke tot Juli duurde. De vangst in deze periode was dan ook buitengewoon slecht. Op 9 Juli was ik in 1949 nog slechts 234 soorten Macrolepidoptera tegengekomen, tegen 280 in het slechte jaar 1948 en 314 in 1947. De beste vangst was nog *Spialia sertorius* Hffms. op 21 Mei op de Welterberg.

Van 9 Juli tot begin Augustus vertoefde ik in Zuid-Limburg. Deze periode gaf veel zonnig weer, het bleef echter droog en de nachten waren koud. De vangst op licht en op stroop bleef dan ook slecht. Voorts viel op het geringe aantal dagvlinders, zelfs van de meest gewone soorten als *Pieris brassicae* L., *P. rapae* L. en *P. napi* L.

Vanessa atalanta L. zag ik voor het eerst op 10 Juli en daarna slechts sporadisch. Eerst einde September vlogen er in Aerdenhout wat meer, doch het aantal bleef verre beneden dat van normale jaren. Ook *V. cardui* L. was, hoewel niet zo schaars als *atalanta*, weinig talrijk.

De zomergeneratie van *Araschnia levana* L. (var. *prorsa* L.) vloog in 1948 reeds in minder aantal dan in de jaren daarvoor, in 1949 zag ik *prorsa* slechts een enkele maal. Bovendien was de zomergeneratie later dan andere jaren. Op 15 Juli vond ik te Epen nog half volwassen rupsen.

Van de *Colias*-soorten zag ik in Limburg alleen enige exemplaren van *C. hyale* L., in September in Aerdenhout tweemaal *C. croceus* Fourcr.

Zoals gezegd leverde de stroop weinig op, het meest opvallend was het in vrij groten getale voorkomen van *Schrankia costastrigalis* Steph. en *S. taenialis* Hb. en enige exemplaren van *Enargia paleacea* Esp.

Ook de lichtvangst leverde weinig interessants op; slechts *Bombycia viminalis* F., *Heliothis dipsacea* L. en een zeer afwijkend exemplaar van *Selenia lunaria* Schiff. verdienen vermelding. Laatstgenoemd exemplaar mist volkomen de anders steeds aanwezige dwarsstreepjes, terwijl vooral de voorvleugels buiten het middenveld een brede prachtig purper-rose gekleurde band vertonen.

Alhoewel het aantal exemplaren steeds zeer gering bleef, was het aan-

tal soorten, dat ik in Juli in Limburg tegenkwam, in vergelijking met andere jaren zeer bevredigend. In Juli 1949 was dit 210 tegen 152 in ongeveer dezelfde periode in 1948 en 166 in 1947.

Na begin Augustus werd in Ardenhout de vangst, naarmate de vochtigheidsgraad hoger werd, steeds beter; aanvankelijk nam vooral het aantal op licht komende exemplaren toe, later, vooral in de warme en vochtige maanden September en October, kwamen steeds grotere aantallen op de stroop.

Op een ronde van ± 50 bomen langs de met elektrische lantaarns verlichte weg voor mijn huis varieerde het aantal exemplaren van 100 tot 450, het aantal soorten van 15 tot 25. De aanwezigheid van de verlichting schijnt zeer weinig invloed op de vangst op stroop uit te oefenen. Op bomen, die in het volle licht van een lantaarn stonden, werden niet minder vlinders aangetroffen dan op in donker staande bomen. Ook op avonden, dat ik behalve voor mijn huis ook in de duinen smeerde, viel geen verschil in aantallen op te merken tussen de bomen langs de verlichte weg en die in donker in de duinen.

Niet alleen, dat in de periode van Augustus tot half October het aantal aangetroffen exemplaren steeds groot was, ook werden een aantal soorten aangetroffen, die of voor Nederland of voor de duinstreek zeer zeldzaam zijn, of wel waarvoor de vliegtijd afwijkend was van de normale. De meest vermeldenswaardige soorten waren:

Sphinx ligustri L. nog op 13 Augustus.

Laothoe populi L. op 5 en op 7 Aug. Deze laatste soort leverde derhalve ook na de koude voorzomer een tweede generatie.

Deilephila porcellus L. op 10 Aug. en op 21 Aug. Ook deze soort had dus een tweede generatie. Op het voorkomen daarvan heb ik reeds meerdere malen gewezen.

Heliophobus saponariae Esp. (*reticulata* Villers). Een volkomen gaaf exemplaar op licht op 8 Augustus. Als vliegtijd geeft LEMPKE op 1 generatie van 11 Mei tot 22 Juli. Wellicht hebben we hier met een tweede generatie te doen. In 1948 ving ik van deze soort een exemplaar op 2 Augustus, eveneens vers.

Lacanobia dissimilis Knoch. Een prachtig gaaf zeer donker exemplaar op stroop op 7 October, vermoedelijk een derde generatie.

Hoplodrina ambigua Schiff. Een gaaf exemplaar van deze pas enkele jaren geleden voor het eerst aangetroffen soort verscheen op 31 Augustus op de stroop. De volgende dagen heb ik op vele plaatsen in de omgeving gesmeerd, doch het is niet mogen gelukken een tweede exemplaar te bemachtigen.

Calamia virens L. Deze voor de duinstreek zeldzame soort kwam op 17 Aug. op licht.

Schrankia costaestrigalis Steph., uit de duinstreek nog niet bekend, ving ik op licht op 24-8-49

Cirrhia ocellaris Bkh. Behalve de reeds vroeger door mij vermelde vangst van 10 exemplaren in 1946 te Ardenhout is deze soort nimmer in het westen van ons land aangetroffen en in het zuiden en oosten zelden. Dit jaar ving ik *ocellaris* geregeld op stroop tussen 6 September en 6 October. Bijna alle exemplaren, 20 in totaal, waren vers.

Aporophyla lutulenta Schiff. Deze overigens zeer zeldzame soort kwam dit jaar talrijk op de stroop tussen 17 en 27 September. Alle exemplaren, 43 in totaal, behoorden tot de vorm *aterrima* Warnecke.

Omphaloscelis lunosa Hw. Vrij talrijk op smeer (totaal 25 stuks) van 18 tot 27 September in vrijwel alle uit Nederland bekende variëteiten. Opvallend is de zeer korte vliegtijd, zowel van *A. lutulenta* als van *O. lunosa*. *Xylena vetusta* Hb. Uit de Noordhollandse duinstreek nog niet vermeld, op stroop 27-9-'49.

Agrochola macilenta Hb. Zeer talrijk op stroop. Een vrij groot aantal behoorde tot de in ons land zeldzame variëteit *obsoleta* Tutt. Behalve f. *immaculata* Gauckler werden alle uit Nederland vermelde variëteiten aangetroffen.

Agr. lychnides Schiff. (*pistacina* F.), gewoonlijk in de duinen vrij zeldzaam, kwam in groten getale op stroop (22-9 tot 13-10).

Oporinia autumnata Bkh. op licht 13-10-'49.

Perizoma bifasciata Hw. (*unifasciata* Hw.) op licht 16-8-'49.

Op 16 October nam de warme vochtige periode een einde en daarmee was tevens het vangseizoen practisch afgelopen. Niettegenstaande de zeer ongunstige eerste helft van het jaar was toch dank zij de prachtige nazomer het aantal in 1949 aangetroffen soorten ongeveer gelijk aan dat van vorige jaren, nl. 438 tegen 418 in 1948, 442 in 1947 en 443 in 1946.

Aerdenhout, Vogelenzangse weg 22, November 1949.

Een opvallende reactie van Pieris-wijfjes

door

B. J. LEMPKE

Een ieder, die niet alleen vlinders vangt, maar ook belangstelling heeft voor de gedragingen van deze dieren, heeft ongetwijfeld wel eens gezien, hoe een *Pieris*-♀ rustig op een *Buddleia* of een andere bloem nectar zit te zuigen, tot er plotseling een ♂ aankomt, dat nu dicht om het ♀ heen fladdert. Dit reageert hierop onmiddellijk door de vleugels wijd open te klappen en het abdomen vrijwel loodrecht omhoog te steken. Ik heb dit gezien bij alle drie de *Pieris*-soorten, die bij ons voorkomen en er staat me een flauwe herinnering voor de geest, dat ik het ook bij een andere vertegenwoordigster van de familie der Pieridae waarnam, maar ik heb er helaas geen notitie over gemaakt.

Wat betekent deze reactie van het ♀? In het algemeen schijnt wel aangenomen te worden, dat de ceremonie omfladderen plus vleugels openklappen en achterlijf omhoog wippen tot het voorspel van de copulatie behoort. Zo schrijft LEDERER (1921, Handbuch für den praktischen Entomologen, II Tagfalter: 23—24): „Das Weibchen wird sitzend (mit halbgeöffneten Flügeln und hoch emporgehobenem Hinterleib) kopuliert”. De auteur heeft een zeer grote ervaring met het kweken van vlinders, ook uit het ei, in het insectarium te Frankfort aan de Main, en we kunnen zijn bewering ongetwijfeld als juist aannemen. In de natuur lukt het maar zelden het moment, dat de paring aanvangt, waar te nemen. Wel heb ik natuurlijk vaak een ♀ voort zien vliegen omringd door een aantal ♂ ♂, ook meermalen paartjes reeds in copula in het gras zien zitten en zien opvliegen, maar verder heb ik het nog steeds niet gebracht.

Is nu het zo opvallende gedrag van het ♀, zoals ik dat in de aanvang beschreef, uitsluitend een inleiding tot de copulatie? Ik meen dit sterk te moeten betwijfelen. Mijn indruk was bijna steeds, dat het ♀ reageerde op een onaangename storing in haar maaltijd, dat het een afweer van haar was. Het blijkt namelijk, dat niet alleen zeer verse